

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltetnek.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések Karai Sándor tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

A törvénytervezet.

V.

(Az egyházközségek.)

Sem az 1881-iki, sem az 1891—3-iki zsinatnak nem sikerült megtalálni a formát, melyben helyesen jusson kifejezésre az a protestáns egyházalkotmányi alapelv, hogy az egyházalkotmány alapja a gyülekezet, vagy jogi kifejezéssel élve az egyházközség. Most érvényben levő törvénykönyvünk ezt az elvet nagyban elhomályosítja az által, hogy az egyházalkotmány fundamentomának határozott jogi constructiot nem ad. Szól ugyan a 18. §-ban az egyházközség hatásköréről; de ennek a hatáskörnek a gyakorlására nem a legminimalisabb jogi capacitással bíró egyházközségi tagok egyetemét, a választásra jogosultak összeségét állítja oda, hanem a 19. §-ban a követett gyakorlás, a képviseleti rendszer számára is helyet tartogat. Az alkotmányos elemi jogok gyakorlása mindig azt a szervet illeti, mely magának az alkotmánynak alapképződménye és a szerv megkonstruálásával az egyén jogi kellékeinek lehető legminimalisabbnak kell lenni. Alkotmányunkban az alapképződmény a gyülekezet, egyházközség: ezt illeti tehát az alkotmányos elemi jogok gyakorlása, legminimalisabb jogi kellék a szavazóság, tehát a szavazók összeségéből kell megkonstruálni az egyházközség jogi szervezetét.

A törvénytervezet már azáltal, hogy az egyházközséget „mint hatóságot“ a I. fejezet címével tünteti ki, jelzi, hogy e kérdésben megtalálta a helyes utat, megtalálta azokat a nyomokat, melyeken indulva a tiszta protestáns alkotmányjogi alapelvek világosságára juthatunk. Adja továbbá szigorúan meghatározott hatáskörrel es egységes szervezettel azt a szervet is, melyben az egyházi jogok alapja: a gyülekezet jogilag, mint egy megszemélyesül; ez az „egyházközségi

választó gyűlés“; melynek hatáskörébe — igen helyesen — az alkotmányos elemi jogok gyakorlását utálja csupán és a melybe a minimalis jogi kellék, a választóság képesít. Helyesen megkonstruált, határozottan megnevezett és megfelelő hatáskörre utalt szervben juttatja tehát kifejezésre a törvény-tervezet a protestáns egyházalkotmány fennt előrebocsátott alapelvét, mely szerint az egyházi hatalom, egyházi jogok forrása a gyülekezet, az alkotmány alapformája az egyházközség.

Nagy tekintélyű emberek mondanak ugyan ellen eme felfogás jogosultságának, de azt hiszem, hogy ha így a törvénytervezet 3-ik átdolgozása által adott rendben tekintik által az egyházalkotmány szervezetét, be fogják látni, hogy a jogok forrása nem fakadhat sem a derékből, sem a tetőből, hanem az alapból, ez pedig ami egyházunkban a gyülekezet, ez adja az egyházi jogi hatalmat a presbiteriumnak s a presbiterium ezen mandatum alapján alkot szabályt, kormányoz, bíraskodik és alkotja meg az alkotmány magasabb fokú szerveit. Ez ellenében hivatkozás történik arra, hogy a presbiteriumot nem származottan, hanem „iure divino“ illetik bizonyos egyházi jogok, minek folytán az alapszerv, az egyházi jogok ős forrása nem a gyülekezet, hanem a presbiterium, ez az állítás igénytelen nézetem szerint nem állhat meg egyfelől azért, mert a jog emberek találmánya lévén, isteni jogot emlegetni, arra hivatkozni legkevésbé nekünk reformátusoknak szabad, másfelől pedig azért, mert a presbiterium tagjaivá nem valamelyes alapkellék megszavazása folytán ipso facto, hanem választás útján lesznek az egyháztagok, már pedig az bizonyos, hogy a ki a jogot adja, az jogi prioritásban van a jogosított felett. A gyülekezet sem azért alapja az egyházalkotmánynak, forrása az egyházi jogoknak, mert ius divinum szerint lett volna azzá, hanem mert ez a szervezet alapegysége és pedig teljes egy-

sége, mely magába foglal minden személyi és dologi elemet, ennél már jobban visszamenni a jogi derivatióban nem lehet. Kár lenne tehát a törvénytervezet világos felfogása ellen holmi pápistás ius divinumos teoriával sikra szállani és a presbiterium aristokrátiájának hangsúlyozásával alkotmányunk egyik sarkételére tovább homályt borítani. Azt elismerjük, hogy előbb megvolt a presbiterium mint a szabatos jogi keretekben működő egyházi jogi szerv, de viszont az is bizonyos, hogy a gyülekezet a maga jogilag szervezetlen természetes egységében képezte úgy történelmi, mint jogi alapját a presbiteriumnak és természetes vétele ennek volt előbb.

A törvénytervezet oly erősen domborítja ki a gyülekezeti alapegység ama jogi karakterét, hogy annak hatáskörébe csak a legelemibb alkotmányos jogok gyakorlása tartozik, miszerint abban az esetben, mikor pedig ugyanolyan összeállítású és terjedelmű szerv ingatlan birtok eladása, elcserelése, vétele, kölcsönfelvétel felett disponál, már abban a hatáskörében egyházközségi közgyűlésnek nevezi. Ez az eset az 1500 lélek-nagyságig terjedő egyházközségekben jó elő, mert a 25. §. szerint a fentebb elősorolt ügyek hatáskörével felruházott egyházközségi közgyűlés már képviselői alapon szervezkedik.

A kor hibás, beteges irányának tünete vagy pusztán feledékenység talán, hogy bár hallgatóla-

gosan, de tényleg megvan adva a jog az egyházközségi közgyűlés keretében érvényesülni a nőknek is. Nem a választó közgyűlésen értem, a hol a pusztán szavazás, a mely még hozzá írásbeli is, nem áll ellentétben azzal az egységes bibliai elvvel, hogy „mulier taceat in ecclesia“, hanem a főfontosságú anyagi vonatkozású ügyeket intéző egyházközségi közgyűlésen, a hol ennél fogva a vita érdemében való részvételre is jog és alkalom nyíttatik? A 25. §. ugyanis ezt mondja: „Az egyházközségi közgyűlés tagjai azokban az egyházközségekben, a melyekben a lélekszám nem több 1500-nál: az egyházközség összes jogosult választó tagjai (20. §.); ott azonban, a hol a lelkek száma 1500-nál több az egyh. közs. közgyűlés tagjai a presbiterium tagjai is két annyi számban az egyházi törvény 28—35. §-aival szabályosan választott képviselők.“

A 20. §. pedig így kezdődik: „Jogosult választó az egyházközség minden olyan férfi vagy önálló nőtagja stb. A szöveg egybevetéséből betűszerint értelmezve tehát az tűnik ki, hogy a 1500 lelkes gyülekezetek képviselőtestületében a nők is jogosultak. Szívesen vagyok azonban hajlandó tévedésnek, feledékenységnek róni fel e dolgot, mert hiszen a 25. §. az által, hogy a képviselők kvalifikációját a 28—35. §-okra alapítja, azt a legislatort teszi jogosulttá, hogy a képviselői minőség összeférhetetlen a női nem-

TÁRCA.

Sylvester Doktornak — Scultetus.

Kedves Bátyám! Noha egy pillanatig sem ejtett kétségbe az a gondolat, ha vajjon bizodalmas levelem talál-e kedvet kedves Bátyámnál a válaszára — ügyannyira bizonyos voltam ama jóindulat felől, melyben nem csalatkozám — mindazáltal a bátor, de nem tiszteletlen kopogtatásra felhangzott szíves, barátságos feleletért hálás köszönetemet el nem hallgathatom. Kérem az Urat, hogy mostani levelem ugyancsak jó egészségben találja kedves Bátyámat és szerelmeseit.

Hogy visszatérjek minapi — tudom, sokak által nem kevés haszonnal olvasott — soraira: különösen becses nékem azokban az a meggyőző előterjesztés, mely az úrvacsora jelentőségének kérdésében elfoglalt álláspontomat és lelkipásztori eljárásomat igazolta. Nem hivalkodásból mondom ezt, mintha ebben az igazolásban csupán az én felfogásom megerősítését látnám. Sőt inkább óhajtóm, vajha úgy a más, mint a hasonló körülmények között élő és munkálkodó lelkészársaim általánosan azonos felfogással birjanak a szóban forgó tárgyra nézve. Hogy manapság sokan eltérő sőt merőben ellentétes eljárást tanúsítanak s felfogásuk ügyvélt igazságát nyíltan hangoztatni sem tartózkodnak: ezt fájdalom, nem egy

alkalommal tapasztaltam. Épen azért becses nékem és megszívnem való másoknak is az úrvacsora kérdésében *ille ékes* helyről származott ama világos és megalkuvást, kényelmi szempontot nem tűrő tiszta református szellemű előterjesztés, mely az oldalgókat az egyenes útra visszaterelni hivatott.

Azonban (bocsásson meg kedves Bátyám), soraimban míg egyrészt a bölcsnek tiszta tudását oly kedvesen ékítő humor fel-felcsillanó derűje békességet árasztott lelkembe: másrészt fájdalmasan érintett a lemondásnak — igaz, szintén bölcslet jellemző — ama nyilatkozata, mely a kis számú maradék siralmának és reménytelen jövőjének konstataálásában végződik. Hát csakugyan reménytelen volna a jobb, a *jó* győzedelmébe vetett bizalom? Hát a *hivatottak* is felcserélhetik csöndes félrevonulással az irányítás — tudom, sokszor hálátlan — vezérszerepét? Csakugyan nincs más teendője a bölcsnek, mint nyugodt, hideg tekintettel szemlélni a levegőben való hadonázás dőre munkáját és a még elemi kérdésekben is tétovázók hivalkodó futását?

Hát pl. a liturgia tervbe vett egységesítése — haugyan ez az egységesítés hozzá érték derék munkája — épen nem járulna hozzá a mai zagyalék helyzet tisztázásához? Azt írja kedves Bátyám: „Am legyen, ha lehet. A dolog egyszerű. Mihelyt kiküszöbölünk reformált liturgiánkból minden idegen elemet és benne s általa tisztán csak az evangéliumi alapon reformált szellem, elv és tan érvényesül: megvan a tartalmi, a lényegi egységesítés.“

mel. A 28—35. §-ok ugyanis a presbiteri kvalifikációt tartalmazzák, ez pedig a 32. §. a) pontja szerint a férfiakra szoríttatik.

Mindenesetre helyesebb lesz teljes világosság okából a 25. §-t akként szerkeszteni, hogy benne eddig határozottan kifejezésre jusson a megszorítás a 1500 lélekig népes egyházközségekre nézve is, mert ebben a nőemancipációs és nőtanítós világban igen könnyen megtörténhetik, hogy feledékenységből nyitva hagyott kicsiny nyílás egész ajtóvá szélesítettik és légvonalja a templomi kathedráig meg sem áll.

Dr. Baltasár Desső
lelkész.

A felső-borsodi kiáltvány.

Mióta elhangzott (a D. Pr. Lapban a 17-ik szám hozta): egyetlen visszhang jött rá e lapban. A beregi ref. egyházmegye egyetemes lelkészérekezelete május 11-iki gyűléséből jegyzőkönyvi kivonaton jelenti e lap 21. számában, a felsőborsodiaktól felvetett eszméhez és indított mozgalomhoz csatlakozását. Egyházi lapjaink közül az erdélyi nem vett róla tudomást. Hogy valamelyik igen-é, nem kísérhetem figyelemmel. Egyházmegyei gyűlések, vagy lelkészrekezeletek is, az említetten kívül, hogy foglalkoztak volna a kiáltvánnyal. nincsen semmi nyoma; sem jele annak, hogy szándékoznának foglalkozni.

A mozdulatlanlanság lehet a kálvinista élehetlenség, lehet a lelkészi szerénység, lehet egyházi vezetőink

hatóságaink iránt való figyelem, kimélet, lehet a papság oly fokú csüggedt lelki erejéből, mely már kezét sem tudja kinyújtani, hogy magán segítsen. Akármelyik az ok, ha a kiáltvány elhangzott szó lesz, ha a protestáns lelkészi kar, vagy a protestáns közvélemény a felsőborsodiak által hangoztatott jogos és szükséges követelést magáévá nem teszi: ebből a protestáns egyházak rohamos aláhanyatlása fog bekövetkezni, helyesebben, a már régóta megindult hanyatlás megy teljességre.

A magyarázata ennek egyszerű. Az evangélikus lelkészi kart nem ismerem. De a református papságról csüggedt lélekkel, szégyennel kell hallanunk nyilatkozatokat, melyek szerint ez a lelkészi testület nagy általánosságban nem áll azon a színvonalon, melyhez kifogás, gáncs nem férhetne már most sem! Már most ha az állami tanítóság alapfizetése 700 frt. lesz, ez korpótlékokkal felemelkedik 1000 forintra: továbbá a községi jegyzők alapfizetése megállapítatott 800 forintban, holott 700 forint mellett is csak egy 2000—2500 lelket számláló községben is a mellékjövödelmekkel felmegy 2500 forintig, egy zsandárból vagy boltoslegényből lett jegyzőnek az évi jövedelme a ki hintón jár ott, a hol a pap, az akadémiai képzettséggel bíró uri ember fakó szekéren dökög: könnyű elgondolni, hogy ez anyagi világban mindig csak sülyedni fog a lelkészi hivatalra lépők erkölcsi és értelmi színvonala.

Nem szükség, hogy valaki a lelkészek iránt legyen különösebb jóindulattal, hanem csak az egyház rendeltetéséről, a társadalomban teljesített művelő, nevelő munkájáról kell sejtelemmel birnia; csak azon tény előtt ne hunyjon szemet, hogy mily szármalmas helyet foglal el a nép, a falusi ember szemében, különösen az iskolából már kiűzött, arra az

Ezen az alapon az alaki egyöntetőség is megjön magától . . .

Bölcs és világos útmutatás Kedves Bátyám nem bizik a kitűzött cél elérésében, de a célhoz vezető utat mégis megmutatja. Helyesebben: reá mutat az útra. A mi persze, még csakugyan nem biztosítja a cél elérését. A jó úton induló utas hányszor és mily könnyen ki van téve az eltévelyedés veszélyének! Osmervén az utat — melynek csak kiinduló pontja van szem előtt, de a melynek teste fáradságos és szövevényes — vele kell mennünk az útassal, ha azt akarjuk, hogy el ne tévedjen. Valóban, a liturgia egységesítése nagyon egyszerű. Útja adva van. Csak el kell indulni rajta. És azután csak el nem kell tévedni. Csak új tömlőbe kell tölteni az új bort. *Előbb* azonban le kell szüretelni és a szőlőszemeket gondosan kiválogatni, hogy egres avagy rothadt ne kerüljön az érett és ép szemek közé. Meg aztán az az új tömlő is megbízható, tartós készületű legyen!

Ujlag átolvastam a D. P. L. 1901 évi 15., 17., 18. számaiban Dr. Erdős Józsefnek „Magyar református liturgiánk rendezéséről” szóló fejtegetéseit. Ime, már ebben a tanulmányban a követendő út oly világosan körvonalozott, hogy csak el kellett volna indulni rajta. A szűrés alá kerülő szőlő megválogatásánál és a tömlő készítésénél követendő irányelvek mind igen értékes útmutatásul szolgálhatnak, vagy a bor leszűrésére hivatottaknak. De hát mért nem töltötte tömlőbe a bort maga a cikkíró; miért nem

írta meg és adta ki a lelkében kialakult magyar református liturgia kézikönyvét egész a legapróbb részletekig menő terjedelemben? Ez kellett volna. Mert a nagy közönséget — ide értem a papi státust is — nem elégíti ki az elvi és elvont fejtegetés; borra van annak szüksége, tömlőbe töltött, kiforrott kész borra. Hiszem, sokan benső gyönyörűséggel olvasták annak idején a dr. Erdős József theol. tanár fejtegetéseit. Olyanok is, a kik arra ma már nem is emlékeznek. De ha ő, — a ki mint hivatalosan felkért tényező, felfogását az általa körvonalozott módon kifejezésre nem juttathatta — azóta kiadta volna az ott lefektetett elvek alapján megírt liturgiás könyvét: nagy mértékben megkönnyítette volna a közvélemény kialakulását s magyar ref. egyházunk a liturgia egységesítése céljából megindított munkálatban ma bizonyára nem ott állana, a hol áll.

Bele megy-e a zsinat a kérdés tárgyalásába és mily mértékben; megelégszik-e azzal, hogy megállapítja az egységes liturgia irányelveit (remélhetőleg szabatosabban, mint ezt a mostani törvénykönyvben itt-ott található kísérletek sejtetik), avagy kész liturgiás könyvet ad a lelkészkezdő papság kezébe: ki tudná megmondani? Az előkészületek nem úgy tettek, a mint azt dr. Erdős, tanulmánya III. részében gondolta s a mint az talán helyesen is volt gondolva. Ennek ma már utána vagyunk. Mindössze, ha kerületünk példájára más kerületek is* az esperesi

* Ugy tudom, hogy egy pár kerület nem is foglalkozott vele. Sc.

állami iskoláknál semmi befolyással nem bíró lelkész, a mikor majd annak is tudomására jut az a nép, hogy fizetés dolgában a papja a legutolsó a faluban; csak ennyit kellene gondolnia valakinek, hogy belátta, mikép lelkészi alapfizetés a legkisebb összegben állapítható meg 1200 forinttal

Hanem én az egyház iránt élő általános hangulatból, mindenekfelett a református papság kebelében teljesen ismeretlen összetartásból, testületi szellemből következtetve, semmit sem várok a felsőbborsodi kiáltvány kedvező kimenetelére; nem merem sürgetni (az eddigi jelek mondják azt) hogy ennek sürgetésére egy, akárcsak lelkészekből álló kongressust össze lehetne hozni Budapestre.

Míthogy azonban e kongressus utja a kezdeményezők által tévedten jelöltetett meg; a tévedés, ha az utra lépünk veszélyt hozhat reánk: úgy gondoltam, hogy nem lesz felesleges erre figyelmeztetni a protestáns egyházi közvéleményt.

A kiáltvány ugyanis az 1200 frtos lelkészfizetésminimum kérelmezéséért az államkormányhoz akar menni, közvetlen a kongressusból. Hát én e lépést súlyos tévedésnek látom, mely ha megtétnék, vélekedésem szerint ugyanaz a vétség lenne, mint a melyet az államéletben hűtlenségnek mond az államjog, a midőn t. i. egy hazának a polgárai egy idegen államkormányához folyamodnak segedelemért. Az a lépés lenne ez, a mely ha az államkormányánál sikerrel járna, t. i. ha egyfelől a protestáns egyházi főhatóságok nem tiltakoznának ellene, más felől az államkormány megfelelednék arról, hogy neki csak az egyházak hivatalos képviselőivel lehet tárgyalnia minden, az egyházak beléletét illető ügyekben, ekkor ez a lépés egyenes és feltétlen oda kínálása, oda-

adása volna egyházunk önkormányzata, függetlensége utolsó, még meglevő foszlányainak.

Eredményezhették e ballépést egyházunk önkormányzata, függetlensége, szabadsága iránt való érzékünk nagy mérvű elhomályosulása, meggyengülése, jogaink, kötelességeink határainak nem ismerése, és az az ijjesztő tolongás az államhatalom felé, mely éhletlenségében mindent attól vár és a mely önmagáról meg feledkezve, önmagát meg gondolatlanul ama hatalom szolgálatába adva, öntudatlanul is oly rettenetessé teszi az állami mindenhatóságot, mely aztán játszva folyt és ől meg minden közszabadságot.

Sajnos, e magáról megfeledkezés előző példájára e mostani kezdeményezők magánál a hivatalos egyháznál hivatkozhatnak, a mely a kongruatörvényt, mint bevezetett tény elfogadta az államtól úgy, hogy ez a lelkészek felől intézkedhetés, azoknak az egyház egyeteme megkérdezése nélkül is adhasson. Azonban, a midőn a két protestáns egyház által kiküldött közös bizottság mindennemű állami segítséget az egyházak egyetemeinek és nem egyeseknek a részére kér, arra a helyes utra térünk, a melyet egyházunknak még meglevő szabadsága az államhatalommal szemben egyedül igaznak mutat.

Én úgy itélem, hogy a kongressust, akár a lelkészekből mint magán felekből, akár az egyházmegyék hivatalos kiküldötteiből alakuljon meg, a konvent, mint legfőbb hatóság eltilthatja a kormány elé járulástól. És ilyen módu gondolkozással nem az egyéni szabadságot korlátozom (alig is hiszem, hogy érte való hajlandóságot valaha fel lehetett volna beszédeimben, vagy erőtelen írásaimban fedezni), hanem az egyházban is szükséges jó rendet, minde-

karra bízták az előkészítést: tehát *nem* theol. tanárokból és lelkészekből alakított bizottságot, hanem az esperesi kart éri a dicsőség vagy gáncs a szerint, a mint dicsőséges vagy gáncsolható munkát végeztek.

Ha már ebbe a munkába beleszólani jogunk nem volt: hiába is volt volna rá időnk. Viszont, ha a hivatalos előkészítés keretén kívül való nézetnyilvánítás jogától senki sem foszthat meg bennünket s valamelyes időnk még mindig vagyon: nem látom bé, miért ne kérhetném én fel kedves Bátyámat, hogy menjünk belé annak tárgyalásába: 1. melyek azok az elemek, a melyek egységes magyar ref. liturgiánkban kell, hogy helyet foglaljanak, akár a) érvényesülnek azok ma is az általános gyakorlatban, akár b) csak helyenkint divatoznak, de általánosan kötelezővé tételük kívánatos; 2) melyek azok az elemek, melyek egységes magyar ref. liturgiánkból okvetlenül kiküszöbölendők, akár a) általánosan elterjedt, akár b) helyi szokások (viszsaélések) légyenek azok. Így aztán létrejönne liturgiánk tartalmi képe, melyhez a keretet sem készítenők mással. Dr. Erdős József professort pedig megkérjük, ne vegye rossz néven, ha említett tanulmányát — talán a szerzői jog rovására is — megdézsmáljuk, a mi benne jó (s ha az egész jó, annál jobb), felelevenítjük s az elvi határvonalak közeit reális tartalommal beöntjük.

Ebben a vállalatban — ha kedves Bátyám hajlandó lesz — az én szerepem természetesen újra a tanítványé lenne, kinek segítő munkássága egyes

adatoknak, a munka eszközeinek kézhez szolgáltatásában határozódik.

Ha pl. a hazai liturgiának a külföldi ref. egyházak liturgiájával párhuzamba állításáról is szó esik: készséggel vállalkozom a francia ref. liturgia elemeinek ösmertetésére. Lehet, hogy — Révész Imre szerint — a németektől százzszorta többet tanulhatunk mi, mint akár a franciáktól, akár a skótoktól, *tudományos igazolás* tekintetében; de — hogy egy konkrét példával éljek — megvallom, én egyszerűségében nemesebb, meghatóbb és oly tisztán evangéliumi *esketési* beszédet nem ösmerek, mint a minő a francia ref. liturgiában mintául szolgál.

Az ég pedig őrizzen bennünket attól, hogy valaki minden áron magyar nemzeti liturgiát akarjon csinálni számunkra. Az énekes könyv csődjének (mert úgy látszik, mégis csak csődbe jut) oka is aligha más — legalább a harc e körül folyt a leghevesebben — mint a magyar ritmusnak az egész vonalon érvényesíteni akarása. A franciák, megújított énekes könyvükben (La Rochelle-i zsinat, 1893. október) a kiválogatott és átdolgozott szövegű zsolnárok mellé összegyűjtötték a világhírű régiek és újabb zeneszerzők, Hassler, Haendel, Mozart, Beethoven, Haydn, Mendelssohn, Czerni stb. hymnus-dallamait s lett olyan, zenei és költészeti szempontból egyaránt gazdag és értékes gyűjteményök, a melyhez hasonló értékűnek létrejvetelét a magyar ref. egyházban, hogy megérje, higyeje el kedves Bátyám, nem reméli tisztelő öcsese

Sculdetus.

nekfelett egyházunk szabadságát védem, mert e szolgálai időkben egyéni szabadságot is még, csak itt látok, a hol t. i. még van.

Legyen hát országos kongresszus; és pedig ha van összetartozandóság érzete az egyházi kormányzó hatóságokban a lelkészekkel, az egyházmegyék hivatalos küldötteiből álljon az. Csakhogy e kongresszus a megállapított kívánalmakkal ne az államkormány elé járuljon, hanem emlékiratot terjeszzen a novem berben összeülő zsinathoz és ez lépjen közbe a kormánynál és törvényhozásnál a maga tekintélyével az 1200 forintos lelkészi fizetésért, a melynek meg kell lenni egyházunk javára. Ez az ut a törvényes és csak ettől várhatunk jó eredményt. Ama másikon ha sikerrel jár, ha nem, mindenik esetben veszít az egyház, de végső fokon a lelkészek is.

Es kellene ám ennek a kongresszusnak még két rokontermészetű tárggyal foglalkoznia és azokban is állást foglalni, egyiket éppen úgy mint a lelkészi létminimumot követelni, másikat tisztázva, mint a melyekről a közös bizottság szintén megfeledezett, de a melyeknek legalább egyikét én éppen olyan nagy fontosságúnak tartom, mint az 1200 forintot.

Az egyik a lelkészi özvegy gyámdija; a másik a lelkészek korpótléka számításának kezdő pontja.

Hogy miképen lehessen belenyugodni és érintetlenül hagyni a lelkészözvegyek 250 forintos gyámdiját, ha már egyszer elérkeztünk odáig, a hol az államtól az 1848:20. t.-c. szellemében merészeltünk segedelmet kérni; hogyan lehet e koldus morzsálékkal hagyni a lelkészözvegyeket, holott ma egy irnok özvegyének is lehet, férje 10. évi szolgálata után 700 frt. gyámdija: ez előttem érthetetlen. És mert én, pusztán a személyi érdeket tekintve, e kérdés kedvező elintézését égetőbb szükségnek látom, mint az 1200 frt. megnyerését, mert hiszen csak könnyebb a létező fizetési viszonyok mellett is megélni egy lelkészcsaládnak, mint özvegynek 250 frtból, avagy sok gyermekkel bíró 550 frtból: bátor vagyok e kérdést a leendő kongresszus figyelmébe ajánlani.

A másik tárgyról tudjuk, hogy a közös bizottság bevette emlékiratába. De semmi nyomát nem látom annak, hogy mi volna e tekintetben a hivatalos egyház terve, hogy honnan gondolják majd a korpótléket kezdeni. Vajjon a rendes lelkészszé választás napjától-e? Hát ez sok keserűséget fog okozni a ref. egyházban, a hol legalább a tiszántúli kerületben 7—10 évig, sőt tovább is káplánkodott egy-egy szerencsétlenebb ember, sőt ha jól emlékszem: káplánságban megöregedett ember is van. A kit tehát már a sors is büntetett, esetleg egész életére szerencsétlenné tett, ezt emberi intézkedéssel másodsor is büntetni nem volna istenes, még emberies cselekedet sem.

A kongresszus — ha lesz — vegye fel tárgyalásai sorába a lelkészi korpótlék kérdését.

Kémer, 1904. május 31.

Nagy István,
lelkész

A protestáns papság fizetésrendezése.

Van egy csodató, mondjuk a Bethesda tava, itt a hajdan híres magyar kanaán kebelén, melynek gyógyhatású hullámaihoz régóta bizalommal járul a

nyomorral küzdők tábora, az erősebb eltaszítja útjából a gyengébb nyomorúttal, s ki előbb léphet a zajgó hullámokba, csak az tapasztalja jótékony hatását. Ott fetreng a kuruc és labbanc világ kifosztott betege, ott századok óta a csodató sekélyes partjain, ott várja mikor kerül rá a sor, hogy béna tagjait bemerítse a gyógyító habokba. A bécsi, nikolsburgi, linci békekötés által adott mankókon jött oda, s várva várja ma is, mikor e mankókra sem tud már támaszkodni, valjon lesz-e valaki, aki oda vezesse, hol a csodató hulláma üdvös mozgásba jő!

Jöttek ide fényes egyenruhás urak, nyelvünket sem értette némelyik, délcegen jártak s keresztül gázoltak a fetrengő betegen, megfürödve a bethesda vizében, betöltik vigságukkal a múlatóhelyeket. Jöttek mindenféle hivatalnokai a magyar államnak, mindeniknek gyógyulást nyújtottak a felzajgó hullámok, s ma már örömmel gondolnak a szabadulásra. Csak a régi beteg, a sok esztendő óta nyomorgó prot. papság s a születésétől fogva Lázár rongyokban heverő református tanítói kar, szegény nemzetem szegény napszámosai nem nyertek üdülést, ők még most is várják, ki viszi be őket a habokba?

Nagy emberek, a politikai világ csodált orvosai konstatálták már, hogy a betegség üdült, a segítség sürgős, a betegek érdemesek rá. Hiszen hazánk alkotmányáért vivo t harcokban kapták sebeiket, hiszen édes hazai nyelvünk védői voltak sötét éjszakákon, hiszen a tudatlanság homályát űzték el odvas falaik közt, s az új Magyarországnak neveltek és nevelnek előretörni tudó fiakat, s még haldokolva is azt susogják az őket sirató fiaknak, mit Tóth Kálmán haldokló honvédje: „Csak előre!”

Megvolt s meg van ígérve már az orvosság, adtak is be egy két evő kanállal, a lassan emelkedő congruában; szegény falusi pap, ha három fiad tanul, még tán neked is marad otthon családod számára naponként 50—60 fillér. És te némán hallgatsz, mert vigasztalhatod magadat azzal, hogy tanítód még jobban nyomorog. Ő meg reggel este könyekkel áztatja kenyerét, mert maga is alig él, nehogy gyermekeit nevelteni tudná.

Ez a kép forgott a felsőborsodi egyházmegyei lelkészi kar előtt, mikor felhívását szétküldötte az egyházmegyékhez, s indítványt tett egy országos értekezlet összehívására.

Ez a kép újult meg előttem a bihari egyházmegye népes értekezletén is, hol a családapák szomorúan konstatálták, hogy ez évben kevés a búza, a málé meg elsült, a hizónak való elhullott, a riska tehénnek meg nincsen takarmány, pedig odahaza az ötödik áldás a hatodiknak dúdolja altató dalát, a nagyobbaknak pedig az édes anya foltozgatja a szétrongyolt ruhákat, hátha — bár csodának is sok volna — kihúzhatnának még benne egy esztendőt.

Igen itt az ideje, hogy felemeld szavadat, ne csak sóhajts szegény protestáns pap és vele együtt mellőzött tanító. „Szemérmes koldusnak üres a tarisznyája,” régóta teljesedik be rajtatok, ha irnok volnál, vagy hivatalszolga, már segítve volna rajtad is! Ki hivatásának él, joggal követelheti kenyerét.

Ezért fogadta egyhangú lelkesedéssel a bihari egyházmegye is el az országos nagy gyűlés eszméjét, hol a háromszáz éves küzdelem memorandumát el kell készíteni, benyújtani a kormányelnöknek!

Mit is kívánunk mi?! Elbirja-e az állam háztartása?

Tudjuk mi, hogy a szegény államnak pénze után mennyi kérő nyújtja ki kezét, de ha az összes református papságnak felemelik is egyenként 800 koronával csekély fizetését, akkor sem kell annyi még tán a református tanítók fizetésének rendezésével sem, mennyi például egyebek közt a civilistához is szükséges. Es ezzel segítve lesz 4—5000 családon, mondjuk hogy 20—25 ezer gyermekén a magyar hazának.

De hogy az értekezlet valójában országos legyen, kimondta a bihari értekezlet igen helyesen azt is, hogy az ne képviseleti legyen, hanem ha küld is az egyházmegye fel egyet vagy kettőt, vegyen részt abban minden, a ki csak teheti, mert a kinek fáj, az tudja elpanaszolni emésztő baját.

A képviseleti rendszerre nincs mit várakozni.

Képviselve vagyunk a kerületen, zsinaton, képviselve a konventen, még sincs megoldva egyetlen kérdés sem, mely a papság és tanítói kar sorsán segítene.

Képviselőink segítettek megcsinálni az egyházipolitikai törvényt, melyből egyházunknak semmi haszna nem volt, de nem csinálják meg az egyöntetű adózást, mely kiemelné a súlyedő hajót a veszélyből.

Azért csak helyeselni tudom a bihari indítványt, mely az országos értekezletnek hasonló értelemben akar propagandát csinálni. jól teszik azért a testvér egyházmegyék, ha minél nagyobb számban vonódnak majd fel az országos értekezletre.

A milyen általános a küzdés az étellel, legyen oly egyöntetű a kívánság kifejezése is. Nemcsak a szegény kongruás lelkészeknek súlyos a helyzete, hanem sokat veszített jövedelméből a nagyobb egyházak papja is, pedig jövedelme csökkenésével a teher meg emelkedett vállain.

En a magam részéről a csekélyebb fizetésű lelkészekre nézve szintén kívánatosnak, képzettségi fokukhoz, társadalmi állásukhoz méltányosnak tartom a 2400 koronás kezdő fizetést; minden lelkészre nézve pedig az öt izben 1000 koronáig emelkedő korpótlékot is.

Ezekhez van-e jogunk? nem vitatom, nem is vitatja senki sem; ha elkezdjük rendezni a 1848. XX. t.-cikket az egyházipolitikai javaslatokkal, folytassuk most ezzel, a min kezdeni kellett volna, ha olyan könnyen be nem kötik vala ígéretekkel a mi szemeinket.

Lévai M.

TANÜGY.

ADATOK.

a debreceni ev. ref. főiskola akadémiai tanszakainak az 1848. XX. törvényeikk alapján való állami segélyeztetésének mértéke iránt, mely adatok egyúttal ugyanazon tanszakok közvetlen jövő fejlesztésének szükségleteit is hozzávetőleg feltüntetik.

(A debreceni ev. ref. főiskola akad. tanárkarának megbizásából készítette **Dr. Bartha Béla** jogtanár. Az akad. es igazgató tanács egész terjedelmében elfogadván, felterjeszti az ev. ref. egyetemes Konventhez.)

(Folytatás és vége.)

Az egyetemi albizottság 1903. évi munkálata szerint, tekintetbe véve a 282—1903. sz. a. kelt egyh. ker. határozatot is, kellene a theologiai aka-

démián 8 tanszék, 2 magántanár; hiányzik 3 tanár és 2 magántanár. A jogtudományi karon 9 tanszék, 2 előadó, hiányzik 1 tanszék és 1 előadó. A bölcsészeti szakon 15 tanár, 2—4 előadó, 1 nyelvmester, hiányzik 12 tanszék, 2—4 előadó, 1 nyelvmester.

Vagyis összevéve: az akadémiai tanszakon 16 tanár, 1 theol. magántanár, 1 jogi, 2—4 bölcsészeti előadó és egy nyelvmester hiányzik.

Ezen tanszékek közül egyet legalább részben fedezze a gr Degenfeld Imre I. alap, 2-t Debrecen város; 1 a debreceni egyház, 1 a Kövesdy-alapítvány, 1 a Soós Gábor alapítvány terhére volna felállítható, noha ezen tanszéki alapok egyike sem bírná meg az illető tanári fizetést, ha az a maximumig kifejődik. A volt neveléstani, továbbá a néh. Török József fele (Cseh-Szombathy), a magyar irodalmi tanszékek, melyek akadémiai tanszékek voltak s időközben a folyton fokozódó s egyébként ki nem elégíthető szükségletek hatása alatt az államsegély elkerülése végett a meglevő filozófiai fakultás folytonos gyöngítésével gymnasiumi, részben tanítóképzőintézeti tanszékekkel alakítottak, visszaadandók volnának az akadémiai tanszakoknak s 3 tanszék javadalmát legalább részben ismét fedeznék; a gymnasiumban s tanítóképzőben így előálló hiány az 1848. XX. t.-c. alapján fedezendő szükségletként ezen tanintézetek kimutatásába volna beillesztendő.

Még ez esetben is teljesen hiányzik 7 tanszék, magántanár, előadók, nyelvmester s a dologi kiadásokhoz az új intézmény s a tanárképző felállítása folytán való természetes növekedése.

Már most mennyivel lehet a filozófiai fakultáson illetőleg avagy névleg is, vagy legalább tényleg egyetemi jelleggel bíró akadémiaikon 1—1 rendes tanár fizetését számítani?

Itt két számítás lehetséges. Vagy itt is az állam (s kir. kath.) jogakadémiák tényleges fizetését vesszük alapul, vagy pedig az egyetemi albizottság többször idézett munkálatában kifejezett azon kívánalmat, mely szerint a tanárok fizetése álljon közepesen az állami akadémiai és egyetemi tanárok fizetése közt

Ha e nagy fontosságú intézmény kifejlesztésében tisztán csak a magunk erejére s a protestáns áldozatkészségre leszünk utalva, kénytelenek vagyunk egyelőre az előbbi bár nem helyes és hosszú ideig fenn nem tartható alternatívával megelégedni.

Ez esetben a meglevő tanszékek több szükségletét már II. alatt kiszámítván, a gymnasiumtól és tanítóképzőintézettől visszaállítandó tanszékek hiányát évenként kerek 2000 koronával számítván, itt 6000 korona szükséglet áll elő; a 7 összesen hiányzó tanszék teljes szükséglete a 8040 k, évi 56,280 korona, a theol. magántanár dotációját 3600 koronára, az előadói szükségleteket a 3000 korona, 15,000 koronában, a nyelvmesterét 4000 koronában állapítván meg, a filozófiai facultás teljes felállítása, a jogi s theologiai tanszékek kiegészítése személyi szükségletekben évi 78,880 korona többletet igényelne.

Még sokkal nagyobb összeg jön ki, ha a tanári fizetéseket az állami jogakadémiai tanárok s az egyetemi tanárok fizetése közötti középértékben vesszük fel, mert ekkor minden egyes fennálló s létesítendő rendes tanszéknel a fizetés teljes kifejődési fokát véve alapul (pl. 6000 korona törzsfizetés 500 korona korpótlék 5 izben, 1200 korona lakáspénz, vagyis egy tanszék után 9700 korona javadalom) a

különbség tanszékeként 1660 korona, 32 akad. (egyetemi) tanszék után 53120 korona újabb többlet.

Vagyis a filozófiai fakultásnak illetően módon való kiszélesítése, tehát teljes kiépítése, amikor a három intézetet bátran nevezhetjük egyetemnek is, ma meglevő összes erőink felhasználásán kívül személyi szükségletekben évi 132,000 korona szükségletet kívánna, amit mi képtelenek vagyunk fedezni s évi 5% kamatozás mellett több mint 2.600,000 korona tőkének felel meg.

A dologi kiadások emelkedését most kiszámítani nem tudjuk, de évi 20,000 koronára bátran tehetjük.

Ha tehát áll az, a mit egyetemes zsinatunk még 1893-ban kijelentett, hogy a protestáns filozófiai fakultásnak s tanárképzőnek a debreceni főiskolával kapcsolatos felállítása egyet. egyházunk első rendű szükségletei közé tartozik; ha áll az, hogy az 1848. XX. törvénycikk 3 §-a a bevett vallásfekezetek összes egyházi és iskolai szükségletét az álladalmi pénztárból rendeli fedezni; ha áll az, hogy főiskolánk általa meg nem bízható, s más forrásból nem fedezhető szükségleteinek kielégítését kötel s egyetemes egyházunk elé terjeszteni, s éppen azon célból, hogy azok 1848: XX. trv. cikk említett elve szerint fedeztessenek: főiskolánk akad. tanszakának az összes illetékes tényezők által elhatározott fejlesztése érdekében és sürgős megvalósítása céljából még ez évi $132,000 + 20,000 = 152,000$ korona fedezését kell kívánnunk és kimutatnunk.

IV.

Tehát a debreceni ev. ref. főiskola akadémiai tanszakainak szükségletei, melyeket főiskolánk jelen anyagi helyzetében nem képes a maga erejéből fedezni s az 1848: XX. t.-cikk alapján az államkincstárból igényelné, összefoglalva a következők:

A) Az esetben, ha egyetlen új akadémiai tanári állást sem állít fel főiskolánk, s a tanári fizetés a rendezés mértékét illetőleg szigorúan megmarad az 1897. évi 183. sz. egyházkerületi határozattal megállapított, de ma már teljesen túlszárnyalt alapnál, az I. alatt foglaltak végeredménye szerint szükséges s a főiskola erejéből nem fedezhető évi többlet: 40,000 korona.

B) Az akadémia jelen tanári létszámának megahagyása mellett oly tanári fizetést véve alapúl, minő ma a kassai kir. (állami) jogakadémia tanárainak, évi többlet kiadása lenne 60,000 k.

C) A filozófiai fakultásnak és tanárképző intézetnek olynemű felállítása esetén, hogy a tanárok fizetése a kassai kir. (állami) jogakadémia jelenlegi tanárfizetésével legyen egyenlő, a fenti összeghez évenként még 78,880 korona volna szükséges, vagyis évi kiadási többlet a maihoz képest = 138,880 k, s a 20,000 korona dologi kiadással 158,880 korona.

D) Ha pedig úgy a filozófiai fakultás, mint a theol. és jogi tanszakok tanárait oly fizetéssel akarjuk ellátni, mely középhelyen áll az egyetemi tanárok s a kassai kir. (állami) jogakadémia tanárainak jelenlegi fizetése között (6000 korona törzsfizetés, 500 korona ötödéves pótlék 5 izben és 1200 korona lakáspénz, akkor a C) alatti évi 158,880 korona többlet még évi 53,120 koronával, vagyis együtt és végül 212,000 koronára emelkedik.

Ezen nagy szám feltüntetésénél azonban egyet nem szabad felednünk. Azt t. i., hogy ezen évi 212,000 korona többlet nem csupán a debreceni ev.

ref. főiskola akadémiai tanszakainak, hanem az egész református tanár-képzésnek szükségletét is alkotja, mert nemcsak, hogy a mint fentebb kitüntettük, a debreceni főiskolában felállítandó filozófiai fakultást és tanárképzőtintézetet egyet. zsinatunk már több, mint egy évtizeddel ezelőtt egyetemes ref. egyházunk első rangú szükségletének nyilvánította, hanem a két protestáns egyháznak az 1848: XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában kiküldött közös bizottsága a protestáns tanárképzés szükségletére, mint az 1848. XX. törvénycikk 3. §-a alapján megvalósítandó emlékiratának 7. részében szintén teljes mértékben fenntartotta egyházunk igényét, noha az összeget egyelőre évenként számszerűen nem tudta megjelölni.

Ezen évi 212,000 koronában tehát a magyarországi ev. ref. egyetemes egyház tanárképzési szükséglete is bennfoglaltatik.

V.

Felmerülhet még az a kérdés, hogy e szükségleteket mennyiben képes akadémánk, illetőleg főiskolánk saját erejéből fedezni.

Mint hogy akad. tanszakainknak némely tisztán az akadémiaira szóló ösztöndíjalapítványon kívül külön vagyona nincs, hanem az teljesen összeolvadt a főiskola többi vagyonával, s a tanári fizetéseket éppúgy, mint egyéb szükségleteket a közszükségleti és tanszéki alapokból fedezzük: eszerint tehát főiskolánk költségvetése és számadása az irányadó e kérdés megítélésénél.

Az pedig éppen az I. csoportra nézve valójában hiányt tüntet fel, mert az 1904/905. évi költségvetés az előző évi jövedelemfelesleg betudásával 12,290 k 71 f. előirányzati többletet mutat ugyan fel, mivel azonban az 1902/3. évi zárszámadás szerinti felesleg 13,342 k. 35 f. volt, tehát itt a csökkenés s így a csoport tulajdonképpeni hiánya 1051 k. 64 f.

A főiskola erejének tetemes része felszabadúlna ugyan, ha az 1883: XXX. törvénycikk alapján igényelhető államsegélyt a főiskola gimnasiuma részére igénybe vennék; azonban ezt ott egyelőre mellőzte az egyházkerület folyó évi tavaszi közgyűlése.

Munkálatunkat azon kéressel ajánljuk elfogadásra, hogy méltóztassék a debreceni ev. ref. főiskola s ev. ref. tanárképzés javára az 1848: XX. törvénycikk alapján igénybeveendő állami dotáció évi összegét 212,000 koronában megállapítani s a konvent, illetőleg az 1848. XX. törvénycikk végrehajtása tárgyában kiküldött közös bizottság útján ennyinek felvételét kérni.

Megjegyezzük, hogy főiskolánk jövedelmének emelkedését a közel jövőben nem várhatjuk, sőt a kamatláb csökkenése folytán további súlyedéstől kell tartanunk.

* * *

Az igazgatótanács az itt közölt munkálatot elfogadta; a debreceni főiskola akadémiai (főiskolai) tanszakainak azon évi szükségletét, melyet saját erejéből nem viselhet, s mely így az 1848. XX. törvénycikk alapján adandó dotációból volna, részben, mint az egyet. ev. ref. egyház tanárképzésének szükséglete is fedezendő, 212,000 koronában állapította meg. Az igazgatótanács e munkálatot s arra vonatkozó jelen határozatát a tisztántúli ev. ref. egyházkerület elnöksége útján a főtiszt. és méltóságos egyetemes konventhez terjeszti fel.

Bizottsági előterjesztés,*a kollegium állami segélyezése tárgyában.*

Tárgyaltatott a július 11-én tartott igazgatótanácsi ülésben.)

Főtiszteletű és méltóságos igazgatótanács!

Egyházkerületünk legközelebbi közgyűlése, igazgatótanácsunk f. évi tavaszi közgyűléséből kelt javaslat alapján foglalkozván főgymnasiumunk szükségessé vált fentartási államsegélyének kérdésével, egyfelől elhatározza, hogy főiskolánk részére az 1848. évi XX. t.-c. alapján igényli az államsegélyt és ezt a legközelebb tartandó zsinat utján kívánja kieszközölni, másfelől e tárgyban hozott határozatával a főiskolai igazgatótanácsot „a főgymnasiumunk, illetőleg főiskolánk által igénylendő állami dotáció számszerű meghatározására s az országos zsinathoz e tárgyban intézendő előterjesztés szövegezésére és bemutatására” hívta fel. Ez egyházkerületi határozat foganatosítása érdekében ig. tanácsunk elnöksége e jelen gyűlés közrebocsátott tárgysorozatának rendjén alulírott gymn. felügyelőt és az ig. tanács tanár tagjait mint ad hoc bizottságot arra híván fel, hogy az ügy előkészítése végett tegyen javaslatot a jelen igazgatótanácsülésre, bizottságunk nevében a következőket van szerencsém előterjeszteni:

Egyházkerületünk határozatában az első kiemelkedő momentum, hogy az államsegélyt nem csak főgymnasiumunk, hanem egész főiskolánk számára kívánja igénybe venni. Ugy de olyan intézményt, melyet mi a „debreceni főiskola” elnevezés alatt értünk, sem állami sem egyházi törvényeink nem ismernek. Főiskola alatt ez idő szerint egyházi törvényeink is csak a theologiai és jogakadémiákat értik, míg a mi helyi elnevezésünk tudvalevőleg az intézményeknek oly kollegiumát foglalja magában, mely theologia és jog akadémiából, főgymnasiumból és tanítóképzőintézetből áll. Ha tehát az államsegélyt egész főiskolánk számára igényeljük, akkor külön kell kimutatnunk minden intézményének szükségleteit s ezek államsegélyének kérdését is külön kell tárgyalnunk, mert hazai törvényeink értelmében az államkormány is csak külön mérlegelheti a különböző fajta tanintézetek segélyezésének kérdését.

A másik főmomentum egyházkerületünk határozatában az, hogy az államsegélyt kollegiumunk minden intézménye részére az 1848. évi XX. t.-c. alapján kívánja igénybe venni s ezért óhajtja az ügyet a zsinat elé terjeszteni. Köztudomású dolog ugyan, de föl kell említenünk, hogy a nevezett t.-c.-ben a bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségleteinek közálladalmi költségekből való fedeztetése csak egy törvényhozásilag kimondott elv, a melynek részletes alkalmazása iránt az illető törvényszakasz rendelkezése szerint a miniszteriumnak kellett volna később a törvényhozás elé kimerítő törvényjavaslatot terjesztenie. E törvény meghozatala óta létre jött hazánkban az 1883. évi XXX. t.-c. mely a felekezeti középiskolák állami segélyezésének módzatait és feltételeit részletesen megszabja s a mely törvény alapján a 28 magyar református gymnasium közül 25 a fentartási államsegélyt már tényleg igénybe is vette. Ugy hogy e kérvényt, az államsegélynek benne megszabott módzatait és feltételeit a hazai két protestáns egyház közös bizottsága által az 1848. évi XX. t.-c. alapján igényelt államsegély tárgyában az államkormányhoz legközelebb benyújtott emlékirat is az 1848. évi XX. t.-c. folyamánának

tekinti. E szerint mi az államsegélyt egész főiskolánk részére az 1848. évi XX. t.-c. alapján igényelhetjük ugyan, de az államkormány e segélyt főiskolánk egyéb alkatrészének, a főgymnasiumnak csak az 1883. évi XXX. t.-c.-ben megszabott feltételek és módzatok mellett adhatja meg. Erre kötelezi a kormányt a törvény. S nem képzelünk olyan alkotmányos magyar kormányt, mely valamelyik hazai középiskolát e törvényben megszabott feltételek mellőzésével más alapon segélyezhetne. Viszont, ha a kormányt kötelezi a törvény: mi sem ignorálhatjuk az 1883. évi XXX. t.-c.-t, midőn főgymnasiumunk államsegélyének kérdésével foglalkozunk, s ha a zsinat elé visszük is az ügyet, lehetetlen föltennünk, hogy midőn már 25 református gymnasium az 1883. évi XXX. t.-c. értelmében veszi igénybe az államsegélyt, a 26-ik részére még ha az a debreceni főgymnasium is, kivételt tenne az államkormány.

A zsinat az államsegélyt, a törvényből függetlenül külön alapon kérelmezze. Azt pedig, hogy a magyar református egyház zsinata esetleg az 1883. évi XXX. t.-c. eltörlése vagy módosítása érdekében s összes gymnasiumainak új alapon való állami segélyezése iránt forduljon a hazai törvényhozáshoz és hogy törvényhozásunk az ilyen kívánságot teljesítse, már csak azért sem tudjuk feltenni, mert e t.-c. korszakot alkot közoktatásunk tekintetében. Ezek szerint kétségtelen előttünk, hogy bármily alapon kérjük is főgymnasiumaink részére a fentartási államsegélyt „azt csakis az 1883. évi XXX. t.-c. értelmében nyerhetjük meg, mert a felekezeti középiskolák állami segélyezésének módzatai és feltételei e t.-c.-ben vannak megszabva s mert az itt megállapított módzatok mellett nyújtott államsegélyt legfőbb egyházi hatóságunk az egyetemes konvent is az 1848. évi XX. t. c. folyamánának tekinti.

Majdnem így áll a kérdés a tanítóképző-intézet államsegélyére nézve is. Az e fajta tanintézetek állami segélyezésének módzatai és feltételei törvényhozásilag nincsenek ugyan megállapítva, de a mennyiben az államkormány nemzeti közérdekből egy pár felekezeti tanítóképző intézet segélyezésébe idáig belement, minthogy az 1848. évi XX. t. c.-ben kilátásba helyezett állami dotáció módzatai másutt sincsenek megállapítva, kénytelen volt a tanítóképző-intézetek segélyezésében is az 1883. évi XXX. t.-c. normája szerint eljárni s az államsegélyeknek itt megszabott feltételeit a tanítóképzőintézeteknél is alkalmazni. Egyetemes konventünk is a nagykorúsi ref. tanítóképzőintézet államsegélyének kérdésénél, múlt évi 37. sz. határozatában a megnyugvásnak és jóváhagyásnak legerősebb alapját a közokt. miniszternek azon leiratában találta, mely szerint a segélyezést az 1883. évi XXX. t.-c.-ben a középiskolákra nézve megállapított elvek szerint fogja eszközölni. Ugy, hogy ily előzmények után más alapon debreceni tanítóképzőintézetünk segélyezését sem igen remélhetjük.

Sok tekintetben más a helyzet theologia és jogakadémiánk államsegélye kérdésében. Ez intézetek állami segélyezésének elvei sincsenek törvényhozásilag megállapítva, de egyszersmind rájuk az államsegélynek az 1883. évi XXX. t.-c.-ben megszabott feltételei sem igen alkalmazhatók, úgy, hogy idáig államilag segélyezett felekezeti akadémia nincs is. Akadémiáknak többi tanintézeteinkétől eltérő helyzetét belátta egyetemes konventünk is; de ez

eltérő helyzetből folyólag belátta egyet. konventünk azt is, hogy akadémiánk államsegélyügye ez idő szerint nem igen oldható meg más úton, mint az 1848. XX. t.-c. alapján egyetemes egyházi tanszükségleteinkre kívánandó államsegély keretében, s ezért hívta fel az egyházkerületeket folyó évi 61. sz. határozatában, hogy a theologia és jogakadémiák szükségleteit, melyeket a fenntartó testületek saját erejükkel fedezni nem képesek, állapítsák meg és terjesszék föl a konventhez, hogy ez úton a két prot. egyháznak a kormányval érintkező közös bizottsága e szükségletet is fölvehesse egyetemes egyházi szükségleteink keretébe.

E kérdésben tehát egyházkerületünk határozata jórésztben megegyezik a konventi határozattal. A különbség csak az, hogy míg egyházkerületünk ezt az ügyet is a zsinat útján kívánja megoldásra juttatni: a konvent a maga határozatában rámutatott a kivétel módozatára is, és tekintetbe véve, hogy ez államsegély ügyében a zsinat sem igen találhat más eljárási módot, mint a melyet a konvent megjelölt, magunk részéről leghelyesebbnek tartjuk, ha egyházkerületünk megállapítván a theologia és jogakadémia szükségletét s ez alapon a kívánandó államsegélyt, azt a konventi határozat értelmében a további eljárás céljából bejelenti az egyetemes konventnek. Bár őszintén megvalljuk hogy az állami pénzügyi viszonyok jelenlegi helyzete mellett édes kevés reményt fűzünk e theologia és jogakadémiai államsegélyhez. Az elmondottak alapján tisztelettel kérjük a ft. és mélt. igazgatótanácsot, méltóztassék felvilágosító fölterjesztést intézni az őszi egyházkerületi közgyűléshez az iránt, hogy ha főiskolánk összes intézetei részére az 1848. évi XX. t.-c. alapján együttesen kérjük is meg az államsegélyt, ez intézetnek különböző jellegénél fogva főgymnasiumunk s legnagyobb valószínűséggel tanítóképzőintézetünk számára az államsegélyt csak az 1883. évi XXX. t.-c.-ben megszabott feltételek és módozatok mellett nyerhetjük meg s e tekintetben kedvezőbb eredményt a zsinat fellépésétől sem várhatunk; a theologia és jogakadémia államsegélyére nézve pedig legcélszerűbb az egyetemes konvent f. évi gyűlésében e tárgyban hozott határozatához képest e nemű szükségletünket a konvent útján az 1848. évi XX. t. c. alapján egyetemes egyházi szükségleteinkre kívánandó államsegély keretébe felvételünk s így e kérdést is fölösleges a zsinat elé vinnünk.

Tisztelettel kérjük továbbá a főtiszteletű és méltóságos igazgatótanácsot, hogy ha e felfogás mellett is, — mi után t. i. egyházkerületünk a főgymnasium részére kívánt államsegélynek az 1883. évi XXX. t.-c.-ben megszabott feltételek mellett elfogadása iránt még nem nyilatkozott — szükségesnek látja, hogy — valamint a theologia és jogakadémia szükséglete megállapított, úgy az évi fentartási államsegély összegének számszerű meghatározása céljából a főgymnasium és tanítóképzőintézet szükséglete is megállapíttassék, méltóztassék e tárgyban a részletes kimutatás elkészítésével az illető tanártestületeket megbízni, másfelől a saját kebeléből egy bizottságot e célra kiküldeni s a főgymnasiumi és tanítóképzőintézeti tanárkart útasítani, hogy munkálataikat oly időben terjesszék e bizottság elé, hogy azok e bizottság által átvizsgálva s javaslatával kísérve a f. é. őszi igazgatótanácsi ülésen tárgyalhatók legyenek.*

Mély tisztelettel vagyunk, Debrecen, 1904. jul. 10.
A kiküldött bizottság s annak nevében:

Dócsi Imre gymn. felügyelő.

* A javaslatot az ig.-tanács elfogadta.

H. szerk.

KÜLFÖLD.

A protestantizmus Ausztriában.

(Folytatás és vége.)

A cseh protestánsok száma Ausztriában 150—160 ezer. Fájdalom ezek hitvallás és nemzetiség szerint meglehetősen szét vannak darabolva. Református cseh van 120 ezer, lutheranus 32 ezer. Mindenik felekezetnek s úgy a német, mint a cseh protestánsoknak külön egyleteik vannak. Ugy látszik, hogy Csehországban a vallási motivomukat a nemzetiségi ellentétekért teljesen háttérbe szorítják.

A Husz emlékoszlop alapkövetelének ünnepélye a múlt év július 5-én meglehetősen fölizzgatta a kedélyeket protestáns körökben. A hivatalos ünnepély Prágában egészen klerikális ízű volt, teljesen figyelmen kívül hagyta a vallási momentumot Husz életében. Az ifju és az ó csehek közötti szövetség ez alkalommal tünt ki legelőször. Az ünnepély nemzetiségi jelleggel bírt s a realis politikusok, valamint a protestánsok ellen irányult. A prágai protestánsok már előző estén egy népes gyűlésben hevesen tiltakoztak az ilyfajta Husz-ünnepély ellen. Ugyanezt tette 33 cseh diákegyesület. „Mi azt akarjuk” — mondják — „hogy a nagy reformator tisztelettel hazugság nélkül ünnepeljék s hogy a Husz-ünnepélyek a cseh életre tisztítólag hassanak.” A realista párt bizottsága július 15-én így nyilatkozott: „A legerélyesebben tiltakozunk az ifju cseh klerikális ünnepély ellen a Husz emlék alapkövetelének az ünnepélyénél. Tiltakozunk a léha ünnepi beszédek ellen és mindenek előtt Dr. Podlipnynek azon kísérlete ellen, hogy a Husz-ünnepélynek klerikus és klerikális jelentőséget adjon.” Dr. Podlipny, a Torna egyesületek vezetője, különböző oldalról kapott bizalmatlansági szavazatot. Ezen helyzetben az ifju csehek azzal segítettek magukon, hogy a „Národní Listy”-ben július 12-én kemény támadást intéztek a protestánsok ellen. Július 13-án Leitmeritzben német és cseh lelkészek az utóbbiak óhajására összejövetelt akartak tartani. Dusek superintendens-helyettesnek egy felső csehországi káplánhoz intézett levele a klerikális sajtóba került. Ebben a következő passus olvasható: „Jelen voltam egy ilyen értekezésnél (különböző pártiak tartották), a melyben ezeket a kérdéseket tárgyalták: kiegyezés a németekkel. A csehek evangélikusok vagy klerikusok? és miért evangélikusok még azon esetben is, ha németországgal való annektálás bekövetkezik is?” Ezen két tényből természetesen a porosz király javára irányuló eljárásra következtettek. Egy zsidó hírlapírónak hiányos és neveltséges tudatlanságáról tanuskodó információt támogatták ezt a felfogást. Egy alakulóban levő nemzetközi bizottság képviselőinek a jelenléte az evangéliom terjesztése végett a csehek között a Husz-ünnepély alkalmával bizonyította volna legjobban a német nemzeti evangéliumi szövetség közreműködését. Csak a Kosuth lelkész által szerkesztett „Cesky Bratt” (cseh testvérek) támogatta az ifju csehek aktióját. Igen ügyesen vezette a harcot a „Cas” (Idő), a mely hasábjait megnyitotta a protestánsok előtt. A három protestáns egyháznak 104 presbitere a következő nyilatkozatot adta ki: A Narodni Listy 1902. július 12-iki hallatlan támadása arra kényszeríti alóírott presbitereket, hogy a cseh evangélikus lakosság becsületének és jellemének megvédése végett szavukat felemeljék. A történelem, a mely a cseh reformáció hőseinek vérével és könnyeivel van meg írva, Husz Jánosról Komenius idejéig,

megfelelhet helyettünk, hogy melyik oldalon volt nemzetünkben régi időtől fogva a valódi hazaszeretet. Mi bizunk Isten segítségével és a Jézusba vetett hittel abba, hogy nehéz időkben is meg őrizzük a jellemnek azt a szilárdságát, amelyre drága népünknek a létért való elhatározó küzdelemben szüksége lesz. Nekünk, mint atyáinknak mind életünkben, mind halálunkban nyereség a Kisztus Filip. 1, 21. óh bárcsak erről tanuskodna az egész cseh nép és minden jó érzelmű ember úgy a jelenben mint a jövőben."

A múlt év szept. 28-án a cseh protestánsok a Prága melletti Weinbergben tüntető gyűlést tartottak, a hol több mint 2000 protestáns jelent meg. A Narodni Listy előző nap óva intette a protestánsokat a Németországgal való összeköttetéstől. Ha ezen összeköttetést megszakítják, akkor a protestantizmusnak van jövője a csehek között, mert ha Róma keresztül akarná vinni az egyházmegyék nemzetiségi felosztását, erre a csehek nem felelhetnek mással, mint a protestantizmusra való átlépéssel, de csak úgy, ha távol tartják magokat a porosz kereszténységtől. Ennek a dacára a gyűlés azt határozta el, hogy a Németországgal, mint olyan protestáns országgal való összeköttetést, a hol a theologusok kiképzésüket nyerik, fent óhajtják tartani. Ugyancsak elhatározták egyfelől az ev. szövetség fiók osztálya gyanánt a „konstanzi unió” felállítását, másfelől a róma-ellenes mozgalom támogatását.

Evangelikus theologiai facultás Prágában A cseh protestáns ifjak egyesülete a „Jeronyri” f. év március 25-én Prágában nyilvános gyűlést tartott a melyen hangsúlyozták egy cseh protestáns theologiai facultásnak a felállítását a prágai egyetemen. Eddig ugyanis a cseh theologusoknak Bécsben kellett letenni a vizsgát és legalább két félévet ott tanulni. Baselben és Edinburgban ingyenes helyek voltak felállítva részükre. Azon körülménynek, miszerint a cseh középiskolát végzett tanulóknak németül kell a theologiai vizsgát letenni, tulajdonítható a káplánszükség. Ha azonban a facultás felállítása nem volna elérhető, legalább szükséges volna két évfolyammal bíró seminarium. Ennek a gondolata azonban ma már túlhaladott álláspont, a menyiben Janda Hermann képviselő a cseh tudományi gyűlésen javaslatot adott be egy ev. theol. facultásnak állam-költségén való felállítására. A javaslatot a költségvetési bizottság egyhangulag elfogadta úgy, hogy a facultás megvalósulása már a közel jövőben várható.

Csehországban mindenesetre a protestantizmus ügyére nevezetes előnyök várhatók s csodálatos, hogy ezek az előnyök a nemzetiségi viszályból származnak. A németek az egyházmegyéket nemzetiségi beosztás szerint óhajtják szervezni hogy e tekintetben is külön vállhassanak a csehektől. A csehek ellenben a jelenlegi állapotot óhajtják fentartani, hogy az egyházmegyék cseh jellegét az egész országban megóvhassák. Mindkét fél azzal fenyegetőzik, hogy ha az ő álláspontja nem érvényesül, akkor ott hagyja az egyedül idvezítő római katolikus egyházat s át tér a protestáns vallásra. Az evangéliumi szabadság minden buzgó híve Isten ujját látja a csehországi zavaros eseményekben, a melyekből a protestantizmus diadalmasan fog kibontakozni üdvére és boldogságára az oly sok hányattatáson keresztül ment cseh nemzetnek.

Veress István
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Végső szó Ellend J. nyilatkozataira.** Illő tisztelettel kérem a Debr. Prot. Lap olvasó közönségét, hogy Ellend J. sárospataki főgimn. tanár s igazgató-tanácsi jegyző úr nyilatkozatait tessék úgy tekinteni, mint a melyekben 1. az ön-suggerálás játssza a főszerepet akkor, a mikor senki sem gyanúsította, senki sem vádolja, sőt mindenki tudja ártatlanságát, a melyet — bocsánat a dicsekvésért! — az én személyem biztosít a legjobban; hiszen Ellend J. úr is felhasználta teljes joggal s az ig. tan. is ráütötte a legfelsőbb bélyeget s így az auto-suggestio csak lelkiismeret-háborgatás elcsitítására szolgálhat, 2. mint a melyekből nyilván kitészik, hogy az embereket csakis a birtokomban levő másolat tartja vissza a nem emlékezésbe való eséstől, miután annak a másolatnak tartalmát nem tagadhatja meg senki sem azok közül, a kik a határozatot, alias: megállapodást *egyhangulag* hozták meg, sőt az a másolat mindenkit *egyhangulag* hozták meg, sőt az a másolat mindenkit hű emlékezővé tesz, a mint Ellend J. úron is bizonyult, a ki immár az utólagos tudomást is elismeri, 3. mint a melyek kétsébevonhatatlanul a mellett szólnak, hogy szóbeszédre hivatkozva a „Sárospataki Lapok” szerkesztői szabadságát nem védelmezhettem volna meg s 4. mint a melyekből láthatni, hogy Ellend J. úr részéről semminemű *tiltakozás* nem hangzott el — hiába is hangzott volna! — s így a célról sem nyilatkozott, mert arról ő egy szót sem szólt soha sem, egyszerűen tudomásul vette az én jelentésemet. . . . Több szavam nincs s nem is lesz e helyen, bármennyit nyilatkozik is Ellend J. úr akár egyénileg, akár hivatalosan, más helyen is legfőleg talán arra fogok rámutatni, hogy t. tisztársam az ő *kellemellenek* vélt helyzetében -- a melylyel szemben áll az engemet ért *igazságtalanság*, de ez persze a modern erkölcsi telfogás szerint semmi! — jónak látta *fenyegetéssel* is előállani hozzám irt levelében, ha én neki nem tetszőleg válaszolnék első hivatalos nyilatkozatára, ismét csak a „Sárospataki Lapok” szerkesztőjének szabadságát védelmezve. Nekem az a meggyőződése, hogy Ellend József úr hamis helyzetben levőnek képzel magát s e képzelgésében az igazságtalanságot támogatja, a mi szerintem nem illik hozzá. Ő se, más se kertelgessen, mert a kérdés ez: van-e írói s szerkesztői szabadság vagy nincs? Ellend J. úrtól mint volt szerkesztő-társamtól s másoktól is, a kiknek volt részük a „Sárospataki Lapok” szerkesztésében s most *egyhangulag* a censura mellett foglaltak állást: sajnálattal veszem tudomásul, hogy nincs s nem lehet írói, sem szerkesztői szabadság. Persze Ellend J. úr ennek örül, de örülve is fájhat a szíve! *Dr. Tüdös István* a „Sárospataki Lapok” szerkesztője.

— **Tanulmányutak egyházi és iskolai szempontból.** *Dr. Tüdös Kálmán*, debreceni főiskolánk orvostanára f. évi július hó 9-től aug. 2-áig terjedő nagyobb tanulmányutat tett Európában. Ez útjában nemesak a kórházak, hanem a középiskolák berendezését és higiéniai viszonyait is alapos tanulmány tárgyává tette. Az utirány, melyet követett, a következő volt: Bécs, Dresda, Berlin, Kiel, Koppenhága, Hamburg, Helgoland, Nordernay, Nürnberg, München, Salzburg. Ezeknek a városoknak meglátogatása és tanulmányozása után ismeretekkel és tapasztalatokkal gazdagon megrakodva tért haza, hogy itt szerzett ismereteit és tapasztalatait főiskolánk javára értékesítse. Kollegiumunknak egy másik tanára, *S. Szabó József* is tett a szünidőben Németországban egy

tanulmányutat. Főként a refomáció történetében fontos szerepet játszó, históriai nevezetességű városokat látogatta meg így pl. Passaut, Regensburgot, Nürnberget, Augsburgot, Münchent. Mindenütt a refomáció emlékeire fordított különösebb figyelmet; ezenkívül általában az egyháztörténeti, művelődési és művészeti tárgyak, meg az esetleges magyar vonatkozások kötötték le bővebben érdeklődését.

— **Kérelem az ev. ref. lelkészi hivatalokhoz:**
Az 1760—1800. években Tisza-Dob és Buj Szabolcs-megyei községekben élt nagyváthi Porkoláb Márton földbirtokos nevének kiléte, e célból Porkoláb Mártonné, halotti bizonyítványa kutattatik. Az ajánlott levélben közölni kért adat 20 koronával díjazatik. Budapest, IX. Üllői-ut 21. Dr. *Meggyery István.*

Tartalomjegyzék: A törvénytervezet. Dr. Baltazár Dezső. Tárcá: Sylvester Dokornak — Scultetus. Scultetus. — A felső-borsodi kiáltvány. Nagy István. — A protestáns pap-ság fizetésrendezése. Lévai M. — Tanügy: Adatok. Dr. Bartha Béla. — Bizottsági előterjesztés. Dóczy Imre. — Külföld: A protestantismus Ausztriában. Veress István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **ERŐSS LAJOS.**

Pályázat.

A füzesgyarmati (Békés m.) egyház pályázatot hirdet segédlelkészi állásra. Fizetése: 1000 korona készpénz havi előleges részletekben. Egy szobából álló bútorozott lakás. Az állás azonnal elfoglalható! Füzesgyarmat, 1904. aug. 3.

Kovács Károly
ref. lelkész.

Pályázat.

A biharudvarii ev. reform. egyház segédtanítói állásra pályázatot hirdet.

Javadalom: 800 korona s egy szobából álló lakás az iskola épületében.

Kötelesség: II. s III. fosztály vezetése az egyházkerületi tanterv szerint.

Kellően felszerelt kérvények — esperesileg megerősített szolgálati bizonyítvány nélkül a kérvény figyelembe nem vétetik — folyó évi augusztus hó 21-ig alólírotthoz küldendők.

Biharudvari, 1904. aug. 3. *Szabó Imre*
ev. ref. lelkész.

Pályázat.

A gelsei ev. ref. egyház VI. osztályú vegyes iskolájában betöltendő kántor-tanítói hivatalra pályázatot hirdet.

Javadalom: az egyháztól 10 és fél hold föld; 21 köböl rozs; 5 szekér galy-fa; a *tanítványoktól* tandíj: 1 v. rozs, 1 v. csős tengeri, 80 fillér és egy csirke, *államsegélyből*: 392 korona. Összes érték: 800 korona.

Kötelessége: a VI. oszt. vegyes elemi iskolát a tiszántúli egyházkerület C tanterve szerint vezetni s a kántori teendőket végezni, kanonikus órákon lelkészt helyettesíteni.

Csak okleveles tanítók pályázhatnak, kik kérvényeiket f. hó 20-ig alulírott lelkészhez küldhetik. Gelse, (Szabolcs megye) 1904. aug. 1.

Nagy Sándor ev. ref. lelkész.

Éppen most jelent meg

SZOLNOKY GERZSON

Vasárnapi, ünnepi és alkalmi imádságok.

Ára füzve 4 korona, vászonkötésben 6 korona.

Tartalmaz:

114 vasárnapi, 48 ünnepi, 32 évszaki, 14 rendkívüli, 4 bűnbánati, 4 Urvasora, 6 betegségben mondandó összesen kétszáznál több imádságot.

Megrendelhető:

László Albert és Társa

(HEGEDÜS S. és SÁNDOR I.)

könyvkereskedésében

DEBRECENBEN.

Kirsteier Gyula

orgonaépítő

Kassa, József-utca 21. sz.

Ajánlja erős szerkezetű **Crescendo orgonáit**, különösen a legújabb rendszerű légnymatú (pneumatikai)

orgonákat,

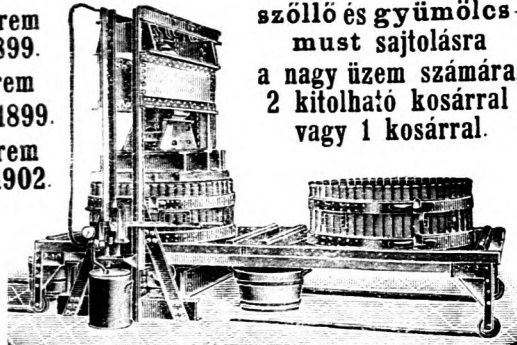
melyeknek játékmódja és regisztrálása rendkívül könnyű.

Főtörekvésem szerényebb haszon mellett tisztességes és lelkiismeretes munkával nagyrabecsült rendelőim teljes bizalmát kiérdemelni.

Mindennemű javítások elfogadtatnak, továbbá gépezetes orgona légnymatúra való átalakítása a legnagyobb szakértelemmel eszközöltetik.

Hydraulikus sajtók

Arany érem
Szeged 1899.
Arany érem
Budapest 1899.
Arany érem
Pozsony 1902.

szőlő és gyümölcs-
must sajtolásra
a nagy üzem számára,
2 kitolható kosárral
vagy 1 kosárral.

hydrau-
likus
sajtóért.

Bor-, gyümölcsbor- és gyümölcsnedv-sajtókat
kézhajtásra Herculesnyomóerő-szerkezettel, fa- vagy
vastányérral.

**Gyümölcs és szőlő-örlöket,
bogozógépeket,**

Gyümölcs-aszaló-készülékeket

gyártanak és szállítanak jótállás mellett mint különlegességet
a legújabb szerkezetben

MAYFARTH PH. és TA. BÉCS, II/1.
különlegességi gyár gyümölcstértékesítési gépekben.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.
Megrendelések idejekorán kéretnek.

ORGONA!!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készítek a legújabb pneumatikus csőrend-
szer szerint, gólos-ládaival. Biztos műkö-
désért még a **legnedvesebb templom-
ban is** kezeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyed-
ségű játszás-móddal bírnak és mindamel-
lett az egyes sipok a leggyorsabb játszás
mellett is **precizen** azonnal megszólal-
nak. -- Elvállalok továbbá

régi orgonákat

átalakítás, javítása és hangolása
a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona-készítő.

A „Neumann M.” cég debreceni áruházáról.

A tiszántuli ref. egyházkerület lelkész
és tanító urai előtt nem ismeretlen a

„NEUMANN M.”

cs. és kir. udvari szállító cég.

Hiszen évek hosszú sora óta, a mióta
ez a cég a közönség osztatlan bizalmát bírja,
nincs eset rá, hogy e nagy egyházkerület
lelkészei, tanítói Debrecenben járva, ne te-
kintsék meg azt a kitünő hírnévnek örvendő
nagy áruházat.

A kitünő minőségű férfi-, fiu- és gyer-
mek-ruhákkal felszerelt áruház kielégíti a
legkényesebb igényeket is. Ezt bizonyítják
az összes vásárlók, de különösen azok a
szülők, kik gyermekeik ruhaszükségletét itt
szerzik be.

A nagytiszteletű lelkész és tanító urak
Debrecenbe jöve ne mulasztják el ezt a
látványosság számba menő hatalmas áruhá-

zat megtekinteni. Igaz élvezettel fogja látni
mindenki ezt a nagy üzletet, mely a szolid-
ságnak, olcsóságnak mintaképe.

Nincs itt holt saison soha. Élénk az
üzlet az év minden szakában, mert a vevők
óriási tömege helyből úgy mint vidékről a
Neumann M. céget keresi föl.

A cég főtörekvése az üzlet jó hírnevét
minden időben és körülmények között fen-
tartani, de arra nem is volt eset, hogy
Neumann M. áruháza ellen panasz emel-
tetett volna.

*Olcsóság, tartósság és csinoság te-
kintetében a Neumann cég* áruai versenyen
felül állanak.

A tiszántuli egyházkerület lelkész és
tanító urai pedig különösen bizalommal for-
dulhatnak az üzlet vezetőjéhez, mert hiszen
mint törzs vevőközönség különös figyelem-
ben részesülnek minden alkalommal.

Ezután is figyelmökbe ajánljuk ezt a
régii kitünő hírnevű előkelő céget.

NEUMANN M. cs. és kir. udv. szállító Debrecen, főtér, a postával szemben.

Mérték szerint külön osztály.

ALAPÍTÁTOTT: 1845-BEN.